

สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี ปฏิบัติหน้าที่ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เลขที่ ๑๑๖๑ วันที่ ๑๑/๑๑/๕๕
เวลา ๑๕:๑๓ น.

ที่ นร ๐๕๐๓/๑๗๑๗๒

สำนักนายกรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๕ ตุลาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ.

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติในเรื่องนี้

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นเรื่องด่วน ดังที่ได้ส่งมาพร้อมนี้

จึงขอเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผล และบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ มาเพื่อขอได้โปรดนำเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาเป็นเรื่องด่วนต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

พลเอก

(ประยุทธ์ จันทร์โอชา)

นายกรัฐมนตรี

กลุ่มงานนิติ
รับที่ ๓๕ (๓) / ๓๕๕๕
วันที่ ๕ / ๑๐ / ๕๕
เวลา ๑๖:๕๕ น.
สำนักการประชุม

กลุ่มงานบริหารทั่วไป
รับที่ ๑๒๔/๑๕๕ วันที่ ๕ / ๑๐ / ๕๕
เวลา ๑๖:๓๖ ส่ง นิติ
สำนักการประชุม

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๐๗ (งานคดี)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๘ (D/ส สงสภฯ/005) www.cabinet.thaigov.go.th.

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา
พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

เหตุผล

โดยที่ปัจจุบันมีการนำระบบเกษตรพันธสัญญามาใช้ในกระบวนการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย ซึ่งหากมีการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาให้มีความเป็นธรรมตามหลักสากลจะช่วยสร้างความร่วมมือและพัฒนาศักยภาพในผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านรายได้ และได้รับการถ่ายทอดความรู้อันจำเป็นตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตรฐาน มีการควบคุมต้นทุนในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร และผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรสามารถประกอบธุรกิจโดยได้รับผลิตผลที่มีคุณภาพมาตรฐานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้มแข็งทางธุรกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันในตลาดการค้าเสรีได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม โดยที่การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญามีลักษณะผสมผสานระหว่างสัญญาจ้างทำของ สัญญาจ้างแรงงาน และสัญญาซื้อขาย ซึ่งมีความซับซ้อนและยุ่งยากในการวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าและต้นทุนในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร ส่งผลให้ในกรณีที่คู่สัญญาเป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งมีอำนาจต่อรองในการทำสัญญาน้อยกว่าผู้ประกอบการทางธุรกิจทางการเกษตร มีความเสี่ยงในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญา สมควรที่รัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม รวมทั้งกำหนดกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

“ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร” หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบธุรกิจการผลิตแปรรูป จำหน่าย หรือการส่งออกผลผลิตทางการเกษตร หรือให้บริการด้านระบบการผลิตสินค้า หรือปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในระบบเกษตรพันธสัญญา

“เกษตรกร” หมายความว่า บุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม

“เกษตรกรรม” หมายความว่า การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือเกษตรกรรมอื่นที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น องค์การมหาชน และรัฐวิสาหกิจ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

“คณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาท” หมายความว่า คณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาทกรุงเทพมหานคร หรือคณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาทประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี

“ข้อพิพาท” หมายความว่า ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ที่เกี่ยวกับสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ระเบียบและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

มาตรา ๕ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา” ประกอบด้วย

(๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ

(๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นรองประธานกรรมการ

(๓) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ประธานกรรมการหอการค้าไทย นายกสิภทนายความ และผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

(๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกินเจ็ดคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านกฎหมาย การบริหาร การบัญชี เกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรือเศรษฐศาสตร์

ให้ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมาย เป็นเลขานุการ

มาตรา ๖ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี
 ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระหรือในกรณีที่รัฐมนตรี
 แต่งตั้งกรรมการเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการที่แต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้ง
 แทนตำแหน่งที่ว่างหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้
 แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการ
 ผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่ง
 เพื่อดำเนินการต่อไป จนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้
 แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

มาตรา ๗ นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจาก
 ตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) รัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสีย

หรือหย่อนความสามารถ

- (๔) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด

ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๘ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) เสนอแผนการพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ
- (๒) กำหนดแนวทางหรือมาตรการเพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติตาม (๑)

- (๓) กำหนดรูปแบบสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาและส่งเสริมให้นำรูปแบบ

สัญญาดังกล่าวไปใช้

- (๔) ส่งเสริมให้มีการทำประกันภัยในการผลิตผลผลิตทางการเกษตร
- (๕) เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีการตรากฎหมาย หรือแก้ไข

เพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

- (๖) ติดตาม ประสานงาน หรือเร่งรัดการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ

ในการดำเนินการตามแผนการพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

- (๗) ให้คำแนะนำหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่

เกิดขึ้นจากการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา โดยต้องคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของ
 หน่วยงานของรัฐด้วย

- (๘) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการในกรณีที่หน่วยงานของรัฐ

ไม่ดำเนินการตาม (๒) หรือ (๖)

(๙) ออกประกาศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(๑๐) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศตาม (๙) นั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๙ การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่ง เป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๐ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดแทนคณะกรรมการ หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

การประชุมคณะอนุกรรมการ ให้นำมาตรา ๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๑ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ อาจเชิญบุคคลใดมาเพื่อให้ข้อเท็จจริง ความเห็น คำแนะนำทางวิชาการ หรือส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๑๒ ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) รับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

(๒) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระบบเกษตรพันธสัญญาเสนอต่อคณะกรรมการ เพื่อประกอบการพิจารณาในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

(๓) จัดให้มีการศึกษาวิจัยหรือสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม

(๔) พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญา และนำเสนอคณะกรรมการเพื่อพิจารณาดำเนินการตามมาตรา ๘ (๗)

(๕) เผยแพร่ ให้ความรู้ และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการทำสัญญาและการทำเกษตรกรรมในระบบเกษตรพันธสัญญา

(๖) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และผลของคดีถึงที่สุดแล้ว หรือผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรมีพฤติกรรมเอาเปรียบเกษตรกรอย่างไม่เป็นธรรม ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจประกาศโดยระบุรายละเอียดของการฝ่าฝืนหรือพฤติกรรม รวมทั้งระบุชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนทราบได้

การดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดยสุจริต สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ต้องรับผิดชอบก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นการกระทำโดยจงใจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

หมวด ๒

ระบบเกษตรพันธสัญญา

ส่วนที่ ๑

ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร

มาตรา ๑๔ เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลการทำเกษตรกรรมในระบบเกษตรพันธสัญญา ให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา แจ้งการประกอบธุรกิจต่อสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก่อนเริ่มประกอบกิจการ หลักเกณฑ์และวิธีการในการแจ้งให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๑๕ ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำทะเบียนผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรและเปิดเผยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ โดยต้องจัดทำและเผยแพร่ในระบบข้อมูลสารสนเทศรวมทั้งสื่ออื่นที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย และต้องปรับปรุงระบบทะเบียนให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรประสงค์จะเลิกการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาจะต้องแจ้งเป็นหนังสือต่อสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นการล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวันก่อนวันที่จะเลิกการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา หลักเกณฑ์และวิธีการในการแจ้งให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๑๗ การเลิกประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาหรือการเลิกนิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา ไม่ว่าจะมีการแจ้งตามมาตรา ๑๖ หรือไม่ ไม่มีผลให้สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาสิ้นสุดลง

ส่วนที่ ๒

การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา

มาตรา ๑๘ ก่อนการดำเนินการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต้องจัดทำเอกสารสำหรับการชี้ชวนให้เกษตรกรผู้เข้าทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาทราบเป็นการล่วงหน้าพร้อมทั้งรับรองความถูกต้องของข้อมูลตามเอกสารสำหรับการชี้ชวน และต้องส่งสำเนาเอกสารสำหรับการชี้ชวนดังกล่าวให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เก็บไว้เพื่อใช้เป็นเอกสารในการตรวจสอบจำนวนหนึ่งชุด

การจัดส่งและเก็บรักษาเอกสารตามวรรคหนึ่งให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

เอกสารสำหรับการชี้ชวนตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีข้อความหรือคำรับรองเกี่ยวกับข้อมูลดังต่อไปนี้

(๑) ข้อมูลทางพาณิชย์ หรือข้อมูลอื่นใดอันเป็นประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาที่ประสงค์จะชี้ชวนต่อเกษตรกร

(๒) ข้อมูลแผนการผลิต เงินลงทุน ประมาณการของจำนวนและปริมาณของผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรที่จะทำการผลิตหรือบริการตามสัญญา ระยะทางที่เหมาะสมในการขนส่งผลิตผลทางการเกษตร ความคุ้มค่าในการผลิต และภาวะความเสี่ยงที่อาจต้องแยกความรับผิดชอบหรือรับผิดชอบร่วมกัน

(๓) ข้อมูลอันจำเป็นในกระบวนการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องตามสัญญา และให้รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อาหาร ยา ปัจจัยการผลิต สารเคมี เครื่องมืออุปกรณ์ หรือสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรตามสัญญานั้น ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าคุณภาพและมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด

(๔) ข้อมูลอื่นใดตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ให้ถือว่าเอกสารสำหรับการชี้ชวนตามวรรคหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา

สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรจัดทำกับเกษตรกร หากข้อความใดในสัญญาขัดหรือแย้งกับข้อความในเอกสารสำหรับการชี้ชวนให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่เกษตรกร

มาตรา ๑๙ สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาต้องจัดทำเป็นหนังสือ ใช้ข้อความภาษาไทยที่เข้าใจง่าย หากมีศัพท์ทางเทคนิคจะต้องมีคำอธิบายประกอบ และอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อคู่สัญญา สถานที่ติดต่อระหว่างคู่สัญญา และวันที่ทำสัญญา

(๒) วัตถุประสงค์ของสัญญา โดยระบุลักษณะหรือประเภทของการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร

(๓) ระยะเวลาในการปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับระยะเวลาในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร

(๔) รายละเอียดของสถานที่ผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร โดยระบุขนาดพื้นที่ และที่ตั้งของสถานที่ดังกล่าว

(๕) หน้าที่ของคู่สัญญา

(๖) ราคาและวิธีการคำนวณราคาวัตถุดิบและผลิตผลทางการเกษตร หากมีการกำหนดราคาโดยอ้างอิงจากราคาตลาด ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าราคาตลาดนั้นจะกำหนดอย่างไร และใช้ราคาตลาด ณ เวลาใด

(๗) วันที่ส่งมอบผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรและการชำระเงิน โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่าให้ชำระเงินก่อนการส่งมอบ ในวันส่งมอบ หรือภายในกี่วันนับแต่วันส่งมอบ

(๘) เหตุยกเว้นการไม่ปฏิบัติตามสัญญาในกรณีเกิดเหตุสุดวิสัย หรือเกิดสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์หรือไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และอยู่นอกเหนือการควบคุมของคู่สัญญา

(๙) กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรว่าเป็นของคู่สัญญาฝ่ายใด

(๑๐) ผู้รับความเสี่ยงภัยในผลิตผลทางการเกษตรและความเสี่ยงทางการค้า ในกรณีที่ผลิตผลทางการเกษตรไม่สามารถจำหน่ายได้ตามราคาที่กำหนดไว้

(๑๑) การเยียวยาความเสียหายจากการผิดสัญญา

(๑๒) สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของคู่สัญญา

(๑๓) รายละเอียดอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๒๐ ในกรณีสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาที่จัดทำขึ้นไม่มีรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๙ ให้เกษตรกรมีสิทธิเลือกที่จะให้เพิ่มความในสัญญาให้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๙ และให้สัญญานั้นมีผลใช้บังคับต่อไป หรือจะบอกเลิกสัญญานั้น ทั้งนี้ เกษตรกรต้องใช้สิทธิเลือกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลงนามในสัญญาหรือก่อนส่งมอบผลิตผลทางการเกษตร แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่า

ในการบอกเลิกสัญญาตามวรรคหนึ่งไม่ตัดสิทธิเกษตรกรในการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการหรือการดำเนินการตามสัญญาโดยสุจริต

มาตรา ๒๑ ในกรณีที่การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาโดยอาจมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการมีอำนาจกำหนดให้สัญญานั้นต้องทำตามแบบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

การกำหนดแบบของสัญญาไม่มีผลกระทบกับสัญญาที่คู่สัญญาได้จัดทำขึ้นก่อนวันที่ประกาศตามวรรคหนึ่งมีผลใช้บังคับ

มาตรา ๒๒ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรจัดทำสัญญาไม่เป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการประกาศกำหนดตามมาตรา ๒๑ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีผลใช้บังคับและให้นำความตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดมาใช้บังคับแทน ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิเกษตรกรในการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการหรือการดำเนินการตามสัญญาส่วนที่ไม่มีผลใช้บังคับโดยสุจริต

มาตรา ๒๓ ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรแบ่งสัญญาระหว่างผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรกับเกษตรกรหรือกระทำการอื่นใด เพื่อให้การทำสัญญาไม่เข้าลักษณะของสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาตามพระราชบัญญัตินี้

กรณีที่มีการทำสัญญาตามวรรคหนึ่งให้ถือว่าสัญญานั้นเป็นสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา

มาตรา ๒๔ ให้ถือว่าข้อตกลงหรือเงื่อนไขใดในสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาดังต่อไปนี้ ไม่มีผลใช้บังคับ

(๑) ข้อตกลงที่บังคับให้เกษตรกรต้องรับมอบพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อาหาร ยา และปัจจัยการผลิต สารเคมี เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรใด ๆ ที่ไม่มีคุณภาพ ตามที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรจัดหา หรือไม่เป็นไปตามที่กำหนดในสัญญา หรือที่ไม่มีฉลากหรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานสินค้า ตามที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนด

(๒) ข้อตกลงที่ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต่อเกษตรกรในความชำรุดบกพร่องหรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อาหาร ยา สารเคมี เครื่องมือ อุปกรณ์ ปัจจัยการผลิต หรือสิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรใด ๆ แก่เกษตรกรที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรเป็นผู้จัดหา

(๓) ข้อตกลงหรือเงื่อนไขที่กำหนดให้มีการจำหน่ายอินทรีย์สาร หรือสิทธิใด ๆ ของเกษตรกรให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรหลังจากการบอกเลิกสัญญาหรือในกรณีที่ผิดสัญญา

(๔) ข้อตกลงหรือเงื่อนไขที่ให้เกษตรกรต้องรับผิดชอบในสัญญาแม้เกิดเหตุสุดวิสัยหรือสาธารณภัยอันไม่อาจจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้

(๕) ข้อตกลงที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรในการบอกเลิกสัญญาโดยเกษตรกรไม่ได้ผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ

(๖) ข้อตกลงที่เรียกหรือกำหนดให้เกษตรกรต้องมีภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่กำหนดไว้ในเวลาที่ทำสัญญา

(๗) ข้อตกลงที่กำหนดให้ต้องนำเงินชดเชยที่เกษตรกรได้รับจากทางราชการ หรือค่าสินไหมทดแทนจากการประกันภัยให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร

(๘) ข้อตกลงที่กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงราคาวัตถุดิบในการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร หรือค่าตอบแทนในการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรได้เพียงฝ่ายเดียว

(๙) ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้เกษตรกรต้องปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่จะพึงคาดหมายได้ตามปกติตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๒๕ การบอกเลิกสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา โดยผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรหรือเกษตรกรฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเนื่องจากสภาพของพื้นที่ที่ทำการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรตามสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา หรือภาวะตลาดของผลิตผลทางการเกษตรดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่มีการตกลงกำหนดเงินชดเชยการลงทุนหรือค่าใช้จ่ายอื่นใดให้แก่อีกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

มาตรา ๒๖ ข้อสัญญาใดที่มีให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ข้อสัญญานั้นเป็นโมฆะ

หมวด ๓
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

มาตรา ๒๗ เมื่อมีข้อพิพาทในการปฏิบัติตามสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ก่อน จึงจะมีสิทธินำข้อพิพาทไปสู่ การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการหรือนำคดีไปสู่ศาลได้

ให้คู่สัญญาซึ่งประสงค์จะใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยื่นคำร้องต่อ ประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ข้อพิพาท

การยื่นคำร้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๒๘ ให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านการเกษตรหรือการบริหารธุรกิจซึ่งปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งจำนวนไม่เกินสามคน เป็นกรรมการ

ให้ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา ๒๙ ให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ อัยการจังหวัดซึ่งเป็นหัวหน้าที่ทำกรอัยการจังหวัด พาณิชย์จังหวัด ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการเกษตร หรือการบริหารธุรกิจซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจำนวนไม่เกินสามคน เป็นกรรมการ

ให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา ๓๐ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๖ มาตรา ๗ และมาตรา ๙ มาใช้บังคับ กับวาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการประชุม ของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยอนุโลม

มาตรา ๓๑ ในกรณีที่พื้นที่ในการผลิตผลผลิตหรือบริการทางการเกษตรตามสัญญา ในระบบเกษตรพันธสัญญาที่มีข้อพิพาทครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่สองจังหวัดขึ้นไป ให้คณะกรรมการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในจังหวัดที่พื้นที่ในการผลิตผลผลิตหรือบริการทางการเกษตรส่วนใหญ่ตั้งอยู่ เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เว้นแต่คณะกรรมการจะกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอำนาจ ในการพิจารณาของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณีนี้เป็นประการอื่น

มาตรา ๓๒ ให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับคำร้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหนังสือแจ้งให้คู่สัญญาทราบก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในการนี้ให้ขยายระยะเวลาในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออกไปได้อีกไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว

มาตรา ๓๓ คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจขอให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารหรือหลักฐานอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนดได้

มาตรา ๓๔ ในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นับแต่วันที่ประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับคำร้องตามมาตรา ๒๗ จนถึงวันที่คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทหรือวันที่คู่สัญญาทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แล้วแต่กรณี ห้ามมิให้คู่สัญญา

(๑) ชะลอ ระวัง หรือยุติการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย

(๒) ในกรณีที่สัญญาสิ้นสุดลงระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ห้ามมิให้คู่สัญญากระทำการใด ๆ ที่เป็นการเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทั้งทางตรงและทางอ้อม

(๓) ทำข้อตกลงเพิ่มเติมหรือแก้ไขสัญญาเพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับความเสี่ยงภัยรับภาระ หรือมีหน้าที่เพิ่มเติม โดยไม่มีค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม

ในกรณีที่มีการทำข้อตกลงหรือแก้ไขสัญญาตาม (๓) ให้ถือว่าข้อตกลงนั้นไม่มีผลใช้บังคับ

มาตรา ๓๕ ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่สัญญา และให้ข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ในกรณีที่คู่สัญญาไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น

คำสั่งจำหน่ายข้อพิพาทตามวรรคหนึ่งไม่ตัดสิทธิคู่สัญญาที่จะนำข้อพิพาทไปสู่การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการหรือนำคดีไปสู่ศาล และในกรณีที่มิใช่กรณีซึ่งได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติตามสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาหลายคนและเกษตรกรร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหนังสือแจ้งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดำเนินการประสานงานเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ และให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว

เมื่อคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับข้อพิพาทไว้พิจารณา ให้อายุความในการฟ้องคดีสะดุดหยุดลง นับแต่วันที่ประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรับคำร้องจนถึงวันที่คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทหรือวันที่คู่สัญญาทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แล้วแต่กรณี

หลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการจัดทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

หมวด ๔
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๓๖ ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๔ มาตรา ๑๖
หรือมาตรา ๑๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท

มาตรา ๓๗ คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่าฝืนมาตรา ๓๔ (๑) หรือ (๒) ต้องระวางโทษปรับ
ไม่เกินสามแสนบาท และปรับอีกไม่เกินวันละห้าพันบาทตลอดเวลาที่ฝ่าฝืน

มาตรา ๓๘ ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา
๒๓ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของ
นิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบ
ในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือทำการ
และละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษ
ตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย

มาตรา ๔๐ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการเปรียบเทียบ
มีอำนาจเปรียบเทียบได้

คณะกรรมการเปรียบเทียบตามวรรคหนึ่ง ให้ประกอบด้วย ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด
เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นกรรมการ และผู้แทนกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยให้มีทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค
ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดตามความเหมาะสม

หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาของคณะกรรมการเปรียบเทียบให้เป็นไปตามที่
รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยให้คำนึงถึงสภาพความร้ายแรงของการกระทำความผิด การกระทำ
ความผิดซ้ำ และการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดซ้ำอีก

เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่
มีการเปรียบเทียบแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๑ เมื่อมีประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการแจ้งตามมาตรา ๑๔ แล้ว
ให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรซึ่งประกอบธุรกิจในลักษณะที่เป็นการประกอบธุรกิจในระบบเกษตร

พันธสัญญาตามพระราชบัญญัตินี้อยู่แล้วและประสงค์จะประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาต่อไป
แจ้งการประกอบธุรกิจตามมาตรา ๑๔ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๔๒ ในวาระเริ่มแรก ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
จัดทำทะเบียนผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรตามมาตรา ๑๕ ให้แล้วเสร็จภายในหกเดือนนับแต่
วันที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งตามมาตรา ๑๔

มาตรา ๔๓ ในวาระเริ่มแรก ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามระเบียบ
สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม
พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ปฏิบัติหน้าที่กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิตามพระราชบัญญัตินี้ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
ตามมาตรา ๕ (๔) ทั้งนี้ ต้องไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๔๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ ให้สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาที่ยังมีผล
ใช้บังคับอยู่ มีผลผูกพันคู่สัญญาต่อไปจนกว่าสัญญาจะสิ้นสุดลง แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่
พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๔๕ บรรดาเรื่องร้องเรียนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย
คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่สำนักงาน
ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับไว้ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และอยู่ระหว่าง
การดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตร
พันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณา
ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

มาตรา ๔๖ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการออกประกาศหรือระเบียบ
ตามพระราชบัญญัตินี้ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ
หากไม่สามารถดำเนินการได้ ให้รัฐมนตรีรายงานเหตุผลที่ไม่อาจดำเนินการได้ต่อคณะรัฐมนตรี
เพื่อทราบ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

บันทึกวิเคราะห์สรุป

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ.

คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้จัดทำบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ ดังต่อไปนี้

๑. เหตุผลและความจำเป็นในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

โดยที่ปัจจุบันมีการนำระบบเกษตรพันธสัญญามาใช้ในกระบวนการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย ซึ่งหากมีการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาให้มีความเป็นธรรมตามหลักสากลจะช่วยสร้างความร่วมมือและพัฒนาศักยภาพในผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านรายได้ และได้รับการถ่ายทอดความรู้อันจำเป็นตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตรฐาน มีการควบคุมต้นทุนในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร และผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรสามารถประกอบธุรกิจโดยได้รับผลิตผลที่มีคุณภาพมาตรฐานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้มแข็งทางธุรกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันในตลาดการค้าเสรีได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม โดยที่การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญามีลักษณะผสมผสานระหว่างสัญญาจ้างทำของ สัญญาจ้างแรงงาน และสัญญาซื้อขาย ซึ่งมีความซับซ้อนและยุ่งยากในการวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าและต้นทุนในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร ส่งผลให้ในกรณีที่คู่สัญญาเป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งมีอำนาจต่อรองในการทำสัญญาน้อยกว่าผู้ประกอบการทางธุรกิจทางการเกษตร มีความเสี่ยงในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญา สมควรที่รัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม รวมทั้งกำหนดกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

๒. สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

๒.๑ ขอบเขตการใช้บังคับ (ร่างมาตรา ๓)

กำหนดขอบเขตการใช้บังคับกฎหมายให้ใช้เฉพาะการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา โดยกำหนดบทนิยามคำว่า “ระบบเกษตรพันธสัญญา” ให้หมายถึงเฉพาะระบบการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรที่เกิดขึ้นจากสัญญาระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรกับบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรวมทั้งสิ้นรายขึ้นไป หรือกับองค์กรทางการเกษตรที่มีกฎหมายรองรับ โดยผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตด้วยเท่านั้น เนื่องจากในกรณีที่มีการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรกับเกษตรกรรายใหญ่ซึ่งเป็นการทำสัญญาเฉพาะราย คู่สัญญาย่อมมีอำนาจต่อรองในการทำสัญญาเท่าเทียมกัน จึงไม่จำเป็นที่รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงการทำสัญญาในกรณีดังกล่าว

๒.๒ ผู้รักษาการตามกฎหมาย

กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๔)

๒.๓ หมวด ๑ คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

(ร่างมาตรา ๕ ถึงร่างมาตรา ๑๓)

๒.๓.๑ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาขึ้น โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแผนการพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาต่อคณะรัฐมนตรี กำหนดแนวทางให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการให้เป็นไปตามแผน กำหนดรูปแบบของสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา เสนอแนะหน่วยงานของรัฐให้ตราหรือแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา ให้คำแนะนำหน่วยงานของรัฐในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา และออกประกาศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

๒.๓.๒ กำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งมีหน่วยงานในระดับพื้นที่ทำหน้าที่สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระบบเกษตรพันธสัญญาเสนอต่อคณะกรรมการ จัดให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่ป็นธรรม เผยแพร่ ให้ความรู้แก่เกษตรกรในการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา และในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และผลของคดีถึงที่สุดแล้ว หรือกรณีและผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรมีพฤติกรรมเอาเปรียบเกษตรกรอย่างไม่เป็นธรรม ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรมีอำนาจประกาศรายละเอียดของการฝ่าฝืนหรือพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรดังกล่าวด้วย

๒.๔ หมวด ๒ ระบบเกษตรพันธสัญญา (ร่างมาตรา ๑๔ ถึงร่างมาตรา ๒๕)

๒.๔.๑ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาหรือเลิกการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาต้องแจ้งการประกอบธุรกิจหรือการเลิกประกอบธุรกิจต่อสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำทะเบียนผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรและเปิดเผยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งการที่ร่างพระราชบัญญัตินี้ใช้ระบบจดทะเบียนในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรนั้นมีวัตถุประสงค์เพียงแค่นี้เพื่อให้การติดตามและตรวจสอบการทำสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้การตรากฎหมายไม่มีผลเป็นการสร้างภาระและมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการประกอบธุรกิจจนเกินควร ประกอบกับการใช้ระบบการอนุญาตหรือการจดทะเบียนซึ่งหน่วยงานจะต้องมีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรก่อนจึงจะอนุญาตให้ประกอบกิจการได้นั้นอาจมีผลให้การประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาต้องชะงักงันหรืออาจส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการหลีกเลี่ยงการเข้าสู่ระบบจดทะเบียนหรือระบบการอนุญาตอันจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อยต่อไป

๒.๔.๒ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต้องทำเอกสารสำหรับการชี้ชวนให้เกษตรกรทราบเป็นการล่วงหน้าก่อนทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา และต้องส่งให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เก็บไว้เพื่อใช้เป็นเอกสารในการตรวจสอบ โดยเอกสารสำหรับการชี้ชวนดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาและจะต้องมีข้อมูลทางพาณิชย์ ข้อมูลแผนการผลิต เงินลงทุน ประมาณการของจำนวนและปริมาณของผลิตผลที่จะทำการผลิตตามสัญญา ระยะทางที่เหมาะสมในการขนส่งผลิตผลทางการเกษตร ความคุ้มค่าในการผลิต ภาระความเสี่ยง ข้อมูลเกี่ยวกับ

คุณภาพมาตรฐานของปัจจัยการผลิต และข้อมูลอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ในกรณีที่ข้อความใดในสัญญาขัดหรือแย้งกับข้อความในเอกสารสำหรับการชี้ชวนให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่เกษตรกร

๒.๔.๓ กำหนดให้สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ภาษาไทยที่เข้าใจง่าย และอย่างน้อยจะต้องมีชื่อคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา ระยะเวลาในการปฏิบัติตามสัญญา รายละเอียดของสถานที่ผลิต หน้าที่ของคู่สัญญา ราคาและวิธีการคำนวณราคาวัตถุดิบ และผลิตผล วันที่ส่งมอบผลิตผลและกำหนดวันชำระเงิน เหตุยกเว้นการไม่ปฏิบัติตามสัญญาในกรณีเกิดเหตุสุดวิสัย กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการผลิตว่าเป็นของผู้ใด ผู้รับความเสี่ยง ในกรณีที่ผลิตผลทางการเกษตรไม่สามารถจำหน่ายได้ตามราคาที่กำหนด การเยียวยาการเสียหายจากการผิดสัญญา สิทธิในการบอกเลิกสัญญา และรายละเอียดอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ทั้งนี้ ตามแนวทางในการจัดทำสัญญาที่ UNIDROIT กำหนดไว้

ในกรณีที่มีการทำสัญญาโดยไม่มีรายละเอียดตามที่กำหนด ให้เกษตรกรมีสิทธิเลือกที่จะให้เพิ่มรายละเอียดในสัญญาให้ครบถ้วนและให้สัญญานั้นมีผลใช้บังคับต่อไป หรือจะบอกเลิกสัญญานั้นก็ได้

๒.๔.๔ กำหนดให้อำนาจคณะกรรมการในการประกาศกำหนดแบบของสัญญา ในกรณีที่การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาได้อาจมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในกรณีที่การทำสัญญาไม่เป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด ให้ถือว่าสัญญาส่วนนั้นไม่มีผลใช้บังคับและให้นำความตามแบบมาใช้แทน ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐมีเครื่องมือในการเข้าไปควบคุมและกำกับดูแลการทำสัญญาที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒.๔.๕ กำหนดให้ข้อตกลงหรือเงื่อนไขในสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา ดังต่อไปนี้ ไม่มีผลใช้บังคับ

(๑) ข้อตกลงที่บังคับให้เกษตรกรต้องรับมอบพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อาหาร ยา และปัจจัยการผลิต สารเคมี เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตรหรือบริการทางการเกษตรใด ๆ ที่ไม่มีคุณภาพ ตามที่ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรจัดหา หรือไม่เป็นไปตามที่กำหนดในสัญญา หรือที่ไม่มีฉลากหรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานสินค้า ตามที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนด

(๒) ข้อตกลงที่ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรต่อเกษตรกรในความชำรุดบกพร่องหรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อาหาร ยา สารเคมี เครื่องมือ อุปกรณ์ ปัจจัยการผลิต หรือสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตรใด ๆ หรือในการให้บริการทางการเกษตรแก่เกษตรกรที่ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเป็นผู้จัดหา

(๓) ข้อตกลงหรือเงื่อนไขที่กำหนดให้มีการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน หรือสิทธิใด ๆ ของเกษตรกรให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรภายหลังจากการบอกเลิกสัญญา หรือในกรณีที่ผิดสัญญา

(๔) ข้อตกลงหรือเงื่อนไขที่ให้เกษตรกรต้องรับผิดชอบในสัญญา แม้เกิดเหตุสุดวิสัยหรือสาธารณภัยอันไม่อาจจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้

(๕) ข้อตกลงที่ให้สิทธิผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรในการบอกเลิกสัญญา โดยเกษตรกรไม่ได้ผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ

(๖) ข้อตกลงที่เรียกหรือกำหนดให้เกษตรกรต้องมีภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่กำหนดไว้ในเวลาที่ทำสัญญา

(๗) ข้อตกลงที่กำหนดให้ต้องนำเงินชดเชยที่เกษตรกรได้รับจากทางราชการหรือค่าสินไหมทดแทนจากการประกันภัยให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร

(๘) ข้อตกลงที่กำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงราคาวัตถุดิบในการผลิตผลิตผลทางการเกษตร หรือค่าตอบแทนในการผลิตผลิตผลทางการเกษตรได้เพียงฝ่ายเดียว

(๙) ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้เกษตรกรต้องปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่จะพึงคาดหวังได้ตามปกติตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ทั้งนี้ ตามแนวทางของร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศและคณะกรรมการพิจารณาศึกษา ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เสนอ

๒.๕ หมวด ๓ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ร่างมาตรา ๒๖ ถึงร่างมาตรา ๓๔)

โดยที่การนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลต้องใช้ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ประกอบกับการใช้ระบบการระงับข้อพิพาทโดยให้ฝ่ายรัฐเข้าไปพิจารณาตัดสินข้อพิพาทตามสัญญาทางแพ่งจะเป็นการเปลี่ยนข้อพิพาททางแพ่งเป็นคำสั่งทางปกครองและทำให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบในการออกคำสั่งในการระงับข้อพิพาทต่อไป ในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดให้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นมิตร โดยหน่วยงานรัฐจะเข้าไปทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาทตกลงกันได้โดยสันติ ประกอบกับการที่จะให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจทำให้ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งจะช่วยลดการนำคดีขึ้นสู่ศาลและลดภาระค่าใช้จ่ายให้กับคู่สัญญาที่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ ดังนี้

๒.๕.๑ กำหนดให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนจึงจะมีสิทธินำข้อพิพาทเข้าสู่การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการหรือนำคดีไปสู่ศาล ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒.๕.๒ กำหนดให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรุงเทพมหานคร โดยให้ปลัดกรุงเทพมหานครเป็นประธาน และให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำจังหวัด โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

๒.๕.๓ กำหนดมาตรการคุ้มครองระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยห้ามมิให้คู่สัญญาชะลอ ระงับ หรือยุติการปฏิบัติตามสัญญาจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย กระทำการใด ๆ ให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ในกรณีที่สัญญาสิ้นสุดลงแล้ว หรือทำข้อตกลงเพิ่มเติมหรือแก้ไขสัญญาเพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย รับภาระ หรือมีหน้าที่เพิ่มเติมโดยไม่มีค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม

๒.๖ หมวด ๔ บทกำหนดโทษ (ร่างมาตรา ๔๐ ถึงร่างมาตรา ๔๖)

โดยที่ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา ซึ่งในกรณีที่สัญญาใดไม่เป็นธรรมได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองคู่สัญญาที่ได้รับผลกระทบจากสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไว้แล้ว ในส่วนบทกำหนดโทษทางอาญาจึงกำหนดเฉพาะกรณีที่จำเป็นและให้ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ดังนี้

๒.๖.๑ กำหนดโทษปรับสำหรับผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรซึ่งไม่แจ้งการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา ไม่แจ้งการยกเลิกการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา หรือไม่จัดทำเอกสารสำหรับการชี้ชวนก่อนการทำสัญญา

๒.๖.๒ กำหนดโทษปรับสำหรับผู้สัญญาซึ่งชะลอ ระวัง หรือยุติการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่สัญญาสิ้นสุดลงแล้ว ในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒.๖.๓ กำหนดโทษปรับสำหรับผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรซึ่งดำเนินการใด ๆ เพื่อให้การทำสัญญาไม่เข้าลักษณะของสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา

๒.๗ บทเฉพาะกาล (ร่างมาตรา ๔๐ ถึงร่างมาตรา ๔๕)

๒.๗.๑ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรซึ่งประกอบธุรกิจในลักษณะที่เป็นการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาตามพระราชบัญญัตินี้อยู่แล้วและประสงค์จะประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาต่อไป แจ้งการประกอบธุรกิจภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการแจ้ง

๒.๗.๒ กำหนดให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ ปฏิบัติหน้าที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามพระราชบัญญัตินี้ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

๒.๗.๓ กำหนดให้สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาที่มีผลใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ มีผลผูกพันคู่สัญญาต่อไปจนกว่าสัญญาจะสิ้นสุดลง แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ทั้งนี้ ให้ข้อความหรือเงื่อนไขในสัญญาที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ไม่มีผลใช้บังคับสิ้นผลใช้บังคับนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

๒.๗.๔ กำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนที่ได้รับไว้ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ ต่อไปตามพระราชบัญญัตินี้

๒.๗.๕ กำหนดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการตราอนุบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

๓. ข้อมูลทางวิชาการประกอบการพิจารณา

ในการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้ศึกษาแนวทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญาของ UNIDROIT (UNIDROIT Legal Guide on Contract Farming) กฎหมายเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญาของสหรัฐอเมริกา (Packer and Stockyard Act, 1921) กฎหมายเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญาของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (DAR ADMINISTRATIVE ORDER NO. 09-06) รวมทั้งรายงานของคณะกรรมการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ที่คณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติส่งมาให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อประกอบการพิจารณา มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวทางกฎหมายเกี่ยวกับเกษตรพันธสัญญาของ UNIDROIT (UNIDROIT Legal Guide on Contract Farming)

(๑) ความหมายทั่วไปของ Contract Farming

Contract Farming ตามความเข้าใจอย่างกว้าง คือการทำเกษตร (Agricultural Production) และการตลาดที่ดำเนินการภายใต้ข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ก่อนระหว่างผู้ผลิตและผู้ซื้อ โดยอาศัย Contract Farming ผู้ประกอบธุรกิจผลิตอาหาร (food processor) ผู้ค้า (trader) ผู้จัดจำหน่าย (distributor) และผู้ซื้ออื่น ๆ จัดการระบบการจัดซื้อของตนให้เป็นไปตามความต้องการของตนในเรื่องของปริมาณ คุณภาพ กำหนดเวลาในการส่งมอบ และความต้องการอื่น ๆ โดยมักจะมีข้อกำหนดให้ผู้ผลิตต้องปฏิบัติในระหว่างการผลิต เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับวัตถุดิบและเทคโนโลยีที่จะใช้ในการผลิต หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการแบ่งปันความเสี่ยงระหว่างการผลิต โดยปกติจะมีคู่สัญญา ๒ ฝ่าย คือ ผู้ผลิต (producer) ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือองค์กร (enterprise) ที่มีส่วนร่วมโดยตรงในการผลิตผลทางการเกษตร และ contractor ซึ่งโดยปกติก็คือผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร ที่ผูกพันที่จะซื้อหรือจะรับการส่งมอบผลิตผลทางการเกษตรนั้น โดยคู่สัญญาจะทำสัญญากันก่อนที่จะเริ่มทำการผลิต ซึ่งสัญญาดังกล่าวมักจะมีระยะเวลาเท่ากับวงจรการผลิต ๑ รอบหรือหลาย ๆ รอบ

สิ่งที่ทำให้สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาแตกต่างจากสัญญาซื้อขายหรือสัญญาประเภทอื่น ๆ ก็คือ contractor จะไม่เพียงแต่กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (specification) ของผลิตผลแต่จะเข้าไปมีส่วนในกระบวนการผลิตด้วยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- จัดสรรวัตถุดิบในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง หรือลูกสัตว์ หรืออาจกำหนดให้ผู้ผลิตต้องใช้วัตถุดิบชนิดใด จากแหล่งใด
- จัดการสถานที่ทำการผลิตให้ เช่น ถมดินหรือเตรียมดินให้ หรือเก็บเกี่ยวให้ หรือให้เทคโนโลยีในการผลิต
- ช่วยสนับสนุนทางการเงินในรูปแบบของการจ่ายเงินล่วงหน้า การให้กู้ยืมเงิน หรือการค้ำประกัน
- เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตโดยเข้าไปแทรกแซงในการวางแผนการผลิต การบอกวิธีการ หรือออกคำสั่ง หรือเข้าไปตรวจสอบ ควบคุมการผลิตในบางส่วนหรือทั้งหมด รวมถึง การให้คำแนะนำและการฝึกอบรมให้แก่ผู้ผลิต การเข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติตามของผู้ผลิตในสถานที่ผลิตในระหว่างกระบวนการผลิต

(๒) เนื้อหาของสัญญา

นอกเหนือจากชื่อและที่อยู่ของคู่สัญญาและวัตถุประสงค์ของสัญญา กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาในระบบกฎหมายโดยส่วนใหญ่จะไม่กำหนดเนื้อหาของสัญญาที่จำเป็นต้องมีเพื่อให้สัญญานั้นสามารถบังคับใช้ได้ อย่างไรก็ตาม ในบางประเทศมีการกำหนดกฎเกณฑ์เฉพาะที่ใช้กับสัญญาการผลิตผลทางการเกษตรไว้ กฎเกณฑ์เหล่านี้จะกำหนดเพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต้องมีในสัญญาไว้เพื่อความโปร่งใสและเพื่อให้คู่สัญญาได้รับทราบข้อมูลสำคัญที่จำเป็นบางประการ บางกฎเกณฑ์มีการกำหนดเนื้อหาสาระที่จำเป็นต้องมีในสัญญาไว้โดยละเอียดจนถึงขนาดเป็นแบบของสัญญา (model forms of contracts) กฎเกณฑ์เหล่านี้อาจกำหนดให้สัญญาต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไรบ้าง

หรืออาจกำหนดให้สัญญาต้องมีเนื้อหาอย่างไรบ้าง ในระบบกฎหมายบางระบบมีการกำหนดให้คู่สัญญาต้องระบุเกี่ยวกับกระบวนการระบุข้อพิพาทไว้ในสัญญาด้วย

UNIDROIT Legal Guide แนะนำว่าคู่สัญญาควรตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสัญญาของตนอย่างละเอียดรอบคอบ ประเด็นสำคัญ ๆ จะถูกใส่ไว้ในสัญญาโดยส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเพื่อให้มีข้อมูลที่สมบูรณ์ ในทางปฏิบัติ แนะนำว่าควรมีการตรวจสอบสาระสำคัญที่มักจะมีในสัญญาในระบบเกษตรพันธะสัญญา ดังนี้

๑) คู่สัญญา (parties)

ในสัญญาผลิตผลทางการเกษตรจะเริ่มต้นด้วยชื่อและข้อมูลการติดต่อของผู้ผลิต (Producer) และผู้ประกอบการเกษตร (contractor) นอกจากนี้ยังอาจมีข้อความอธิบายเกี่ยวกับที่ดินหรือปศุสัตว์ (livestock) ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตตามสัญญา เช่น อาจมีการระบุจำนวนพื้นที่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ หรือระบุชนิดของปศุสัตว์

๒) วัตถุประสงค์ (purpose)

วัตถุประสงค์หลักของสัญญามักจะถูกระบุอย่างชัดเจน เช่น สัญญาปลูกมะเขือเทศและอาจระบุตัวผลิตผลที่ผู้ผลิตจะทำการผลิต และผู้ประกอบการทางการเกษตรจะเป็นผู้ซื้อ และอาจมีการระบุหน้าที่ของคู่สัญญาโดยสรุปไว้ในส่วนนี้ของสัญญาด้วย นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของสัญญาโดยปกติมักจะอยู่ในส่วนเกริ่นนำของสัญญา ซึ่งบทเกริ่นนำนี้มักจะถูกนำมาใช้ตีความเนื้อหาของสัญญาและเจตนารมณ์ของคู่สัญญา

๓) รายละเอียดของสถานที่ผลิต (identification of production site)

ขนาดพื้นที่และที่ตั้งของสถานที่ผลิตอาจเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงเนื้อหาและขอบเขตของหน้าที่ของคู่สัญญา เช่น ในสัญญาระบุถึงการซื้อผลิตผลทั้งหมดจากที่ดินแปลงที่กำหนด

๔) หน้าที่ของคู่สัญญา

หน้าที่ของคู่สัญญาจะถูกกำหนดชัดเจนในสัญญาการผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งโดยปกติหน้าที่ของผู้ผลิตคือการผลิตและการจัดการ รวมทั้งหน้าที่ในการใช้วัตถุดิบ และจ่ายเงินค่าวัตถุดิบตามที่กำหนด เพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด สามารถส่งมอบได้ตามสถานที่และในเวลาที่กำหนด และเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ หน้าที่ของผู้ผลิตยังอาจรวมถึงการไม่ละเมิดสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประกอบการเกษตรด้วย สำหรับหน้าที่ของผู้ประกอบการเกษตรคือการรับซื้อ หรือรับส่งมอบผลิตผลทางการเกษตรนั้น รวมถึงหน้าที่ในการกำหนดสเปกของวัตถุดิบ หรือการจัดสรรวัตถุดิบในการผลิต หรือช่วยเหลือให้คำแนะนำ แก่ผู้ผลิต

UNIDROIT Legal Guide อธิบายถึงสิ่งที่คู่สัญญาพึงระมัดระวังเกี่ยวกับหน้าที่ของคู่สัญญาประการหนึ่ง คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยง ซึ่งแบ่งได้เป็นความเสี่ยงในตัวผลิตผลทางการเกษตร และความเสี่ยงทางการค้า

- ความเสี่ยงในตัวผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ ความเสี่ยงที่ผลิตผลนั้นจะเสียหายหรือสูญหายในระหว่างการผลิต โดยปกติความเสี่ยงดังกล่าวย่อมตกอยู่ที่เจ้าของผลิตผลนั้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติสัญญาหลายฉบับ มีการกำหนดให้กรรมสิทธิ์ของผลิตผลเป็นของผู้ประกอบการเกษตรตั้งแต่เริ่มต้นการผลิต แต่กำหนดให้ความเสี่ยงในตัวผลิตผลตกเป็นของผู้ผลิตจนกว่าจะมีการส่งมอบให้ผู้ประกอบการเกษตร กล่าวคือ หากการผลิตประสบผลสำเร็จผู้ประกอบการเกษตรก็ได้ผลิตผลไป แต่หากผลิตผลนั้นเสียหายไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ผู้ผลิตก็จะ

ไม่ได้รับเงินค่าตอบแทน หรือค่าชดใช้ใด ๆ นอกจากนี้ บางสัญญายังกำหนดให้ผู้ผลิตยังคงต้องรับความเสี่ยงต่อไปถึงแม้ว่าจะมีการส่งมอบให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรแล้วก็ตาม ในกรณีเช่นนี้ หากมีการเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายในผลิตผลทางการเกษตรนั้นโดยผู้รับผลิตผลนั้นต่อไปจากผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร ผู้ผลิตก็ยังคงต้องรับผิดชอบ

- ความเสี่ยงทางการค้า ซึ่งได้แก่ความเสี่ยงที่ผลิตผลทางการเกษตรนั้นอาจไม่สามารถจำหน่ายได้ หรือไม่มีมูลค่าเท่าที่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า โดยปกติสัญญาผลิตผลผลิตทางการเกษตรจะมีการกำหนดราคาของผลิตผลไว้ล่วงหน้า หรือกำหนดวิธีการคำนวณราคาไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ เพื่อกำหนดราคาที่แน่นอน เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายจากการที่ราคาของผลิตผลในตลาดนั้นขึ้นหรือลงมากเกินไป ในการกำหนดราคาดังกล่าวในสัญญาคู่สัญญาจึงควรศึกษาราคาตลาดและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของตลาดอย่างรอบคอบ

๕) การกำหนดราคาและการชำระเงิน

โดยปกติ สัญญาการผลิตผลิตผลทางการเกษตรจะกำหนดราคาผลิตผลทางการเกษตรไว้ หรือกำหนดวิธีการคำนวณราคาไว้ รวมทั้ง กำหนดระยะเวลาและวิธีการที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรจะต้องชำระเงินไว้ด้วย และในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรเป็นผู้จัดสรรวัตถุดิบในการผลิตให้ โดยทั่วไปสัญญาจะระบุราคาของวัตถุดิบนั้นไว้ด้วย เว้นแต่ราคาวัตถุดิบนั้นจะถูกควบคุมโดยกฎเกณฑ์ของรัฐ การกำหนดราคาของทั้งตัวผลิตผลทางการเกษตร และราคาของวัตถุดิบ หรือวิธีการคำนวณราคาดังกล่าวเป็นสาระสำคัญที่สุดประการหนึ่งของสัญญา ซึ่งควรจะต้องทำโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับราคาตลาด

ผู้ผลิตควรจะต้องเข้าใจข้อกำหนดเรื่องราคาอย่างชัดเจน และสามารถที่จะคาดการณ์ค่าตอบแทนที่จะได้รับตามสัญญาได้ กฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสัญญาผลิตผลผลิตทางการเกษตรอาจกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรซึ่งเป็นฝ่ายร่างสัญญา ที่จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับราคาอย่างสมบูรณ์และเข้าใจได้ง่าย และถึงแม้จะไม่มีกฎหมายกำหนด ตามแนวทางปฏิบัติที่ดี ข้อกำหนดเกี่ยวกับราคาควรจะเขียนให้ชัดเจน (clear) และโปร่งใส (transparent) และควรให้ผู้ผลิตเข้ามามีส่วนร่วมในการคำนวณ หรือเห็นชอบกับวิธีการคำนวณที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรเป็นผู้กำหนดด้วย นอกจากนี้ กฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการผลิตผลิตผลทางการเกษตรหรือกฎหมายว่าด้วยสัญญา ควรมีมาตรการป้องกันมิให้มีการกำหนดราคาที่ไม่เป็นธรรมด้วย

สำหรับกำหนดเวลาและวิธีการชำระเงินค่าผลิตผลทางการเกษตรและค่าวัตถุดิบนั้น ควรระบุในสัญญาให้ชัดเจนเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดข้อพิพาทขึ้น สัญญาอาจกำหนดให้ชำระเงินก่อนการส่งมอบ ในวันส่งมอบ หรือภายในกี่วันนับแต่วันส่งมอบก็ได้ หากมีการกำหนดราคาของผลิตผลทางการเกษตรโดยอ้างอิงจากราคาตลาด สิ่งสำคัญคือจะต้องมีการกำหนดด้วยว่าราคาตลาดนั้นจะกำหนดอย่างไร และจะใช้ราคาตลาด ณ เวลาใด

๖) ข้อยกเว้นการไม่ปฏิบัติตามสัญญา (excuses of non-performance)

โดยที่มิความเป็นไปได้สูงที่จะเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ขึ้นที่ทำให้คู่สัญญาไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาผลิตผลผลิตผลทางการเกษตรได้ หรือทำให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาได้ยากขึ้นมาก เช่น น้ำท่วม พายุ อากาศเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง หรือภัยจากศัตรูพืช เป็นต้น ดังนั้น ในสัญญาดังกล่าวจึงควรมีข้อกำหนดเกี่ยวกับเหตุสุดวิสัย (force majeure) หรือเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ (change of circumstance) ไว้ด้วย

สัญญาการผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่ดีควรมีข้อกำหนดเกี่ยวกับเหตุสุดวิสัยที่ชัดเจน ครอบคลุมเหตุการณ์ทั้งหมดตามความประสงค์ของคู่สัญญา และมีการระบุผลของเหตุการณ์นั้น ๆ ไว้ด้วย เช่น อาจกำหนดให้คู่สัญญาที่มีสิทธิเลิกสัญญาในกรณีที่ผลิตผลทางการเกษตรนั้น ถูกทำลายโดยศัตรูพืชทั้งหมดหรือบางส่วน

๗) การเยียวยาความเสียหายจากการผิดสัญญา (remedies for breach)

สัญญาการผลิตผลผลิตทางการเกษตรอาจมีการกำหนดเรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดในสัญญาไว้ โดยอาจกำหนดรูปแบบของการเยียวยาที่แตกต่างกันสำหรับการไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญาที่แตกต่างกัน แต่การกำหนดรูปแบบของการเยียวยาดังกล่าวอาจถูกจำกัดโดยข้อกฎหมายได้

สิ่งที่ผู้ผลิตพึงระมัดระวัง คือ ในบางสัญญา ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร จะกำหนดยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนไว้ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรวัตถุดิบให้แก่ผู้ผลิต

๘) การเลิกสัญญา (Termination)

การบอกเลิกสัญญาอาจถูกมองได้ว่าเป็นทางเลือก (choice) หรือเป็นการเยียวยา (remedy) UNIDROIT Legal Guide ถือว่าการบอกเลิกสัญญาเป็นการเยียวยาความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญา การบอกเลิกสัญญาอาจถูกมองว่าเป็นมาตรการเยียวยาที่รุนแรงที่สุดสำหรับการผิดสัญญา เนื่องจากมันเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของความสัมพันธ์ทางสัญญา ซึ่งคู่สัญญาไม่ต้องการที่จะดำรงความสัมพันธ์นั้นต่อไป โดยปกติคู่สัญญาจะกำหนดเงื่อนไขให้สิทธิคู่สัญญาแต่ละฝ่ายที่จะบอกเลิกสัญญาเพียงฝ่ายเดียวได้ ผลของการเลิกสัญญาการผลิตผลผลิตทางการเกษตร อาจไม่เพียงแต่เป็นการยุติความสัมพันธ์ทางสัญญาระหว่างคู่สัญญานั้นเท่านั้น แต่อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาที่ถูกบอกเลิกสัญญากับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในสายการผลิตนั้น ๆ ทั้งหมดด้วย หรือยิ่งไปกว่านั้นอาจมีผลกระทบกว้างขวางไปกว่านั้นหากผู้ถูกเลิกสัญญาถูกขึ้นบัญชีดำ (blacklist) จนต้องเสียโอกาสในการเข้าทำสัญญากับบุคคลอื่น ๆ ในตลาดการผลิตผลผลิตทางการเกษตรนั้น ๆ

สำหรับวิธีการบอกเลิกสัญญา กฎหมายแต่ละประเทศอาจกำหนดไว้แตกต่างกัน ในบางระบบกฎหมาย คู่สัญญาที่จะบอกเลิกสัญญาอาจต้องฟ้องร้องต่อศาล ในขณะที่บางประเทศกำหนดให้ต้องมีการส่ง notice ล่วงหน้าก่อนการเลิกสัญญา แต่ไม่ว่ากฎหมายจะกำหนดไว้อย่างไร โดยส่วนใหญ่หากสัญญามีการกำหนดเรื่องการบอกเลิกสัญญาไว้ การส่ง notice มักจะเพียงพอแล้ว

การเลิกสัญญาโดยทั่วไปจะทำให้คู่สัญญาหมดหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญา แต่ไม่ทำให้คู่สัญญาหมดหน้าที่ที่จะปฏิบัติภายหลังจากที่สัญญาสิ้นสุดลง เช่น หน้าที่ที่จะต้องรักษาความลับ หรือหน้าที่ที่จะไม่ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

(๓) การระงับข้อพิพาท (Dispute Resolution)

UNIDROIT Legal Guide กล่าวถึงการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาการผลิตผลผลิตทางการเกษตร โดยมีการอธิบายโดยสรุปถึงกลไกการระงับข้อพิพาทสามประเภทอันได้แก่ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (mediation) อนุญาโตตุลาการ (arbitration) และกระบวนการทางศาล (judicial proceedings) โดยมุ่งกล่าวถึงการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาการผลิตผลผลิตทางการเกษตรโดยตรงเท่านั้น

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกมีความเหมาะสมในการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาผลิตผลทางการเกษตร เนื่องจากโดยปกติแล้ว การระงับข้อพิพาททางเลือกนั้นจะมีความรวดเร็วและยืดหยุ่นกว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทในศาล กฎหมายว่าด้วยสัญญาผลิตผลทางการเกษตรโดยส่วนใหญ่จึงมักมีลักษณะส่งเสริมให้ใช้การระงับข้อพิพาททางเลือกหรือในบางกรณีได้กำหนดให้คู่สัญญาต้องใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก รวมทั้งในบางกรณีอาจกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในกระบวนการดังกล่าวโดยเฉพาะ

กฎหมายภายในโดยส่วนมากจะมีการกำหนดว่ากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกจะเกิดขึ้นได้อย่างไร และองค์คณะในการระงับข้อพิพาทจะได้รับการสนับสนุนทางศาลได้อย่างไร รวมถึงกรณีใดที่ศาลอาจระงับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการได้

ทั้งนี้ ในการร่างกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาททางเลือก อาจมีการนำกฎหมายแม่แบบซึ่งจัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) สองฉบับมาเป็นต้นแบบในการยกร่าง อันได้แก่ กฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการพาณิชย์ระหว่างประเทศ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration) และกฎหมายแม่แบบว่าด้วยการประนอมข้อพิพาททางพาณิชย์ระหว่างประเทศ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation) โดยกฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการพาณิชย์ระหว่างประเทศได้มีการกำหนดให้คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต้องสามารถบังคับได้อย่างเปิดเผย

๑) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (mediation) ในที่นี้ หมายความถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นมิตรในทุกรูปแบบ รวมถึง การประนอมข้อพิพาท (conciliation) ด้วย

สำหรับข้อสัญญาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นควรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือการแสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งในการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยในการทำข้อสัญญาดังกล่าวควรมีการใช้ภาษาที่มีความชัดเจน เพื่อเป็นการแสดงว่าคู่สัญญาประสงค์จะใช้กลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการหรือกระบวนการทางศาล

๒) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration)

กระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกรณีที่คู่สัญญานำเสนอข้อพิพาทให้แก่บุคคลที่สามซึ่งมีความเป็นกลางหรือที่เรียกว่า "อนุญาโตตุลาการ" เป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน โดยคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นมีผลผูกพันและสามารถบังคับได้ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม คำชี้ขาดดังกล่าวก็อาจถูกคัดค้านได้

๓.๒ กฎหมายเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญาของสหรัฐอเมริกา (Packer and Stockyard Act, 1921)

(๑) ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร

กฎหมายนี้แบ่งผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรออกเป็น ๓ จำพวก คือ

๑) ผู้ประกอบธุรกิจในการซื้อวัว ควาย แพะ แกะ ม้า ล่อ ลา เพื่อนำไปฆ่า และผู้ประกอบธุรกิจในการผลิตหรือจัดเตรียมเนื้อของสัตว์เหล่านี้เพื่อขาย (Packer)

๒) ผู้ประกอบธุรกิจในการรับสุกร (swine) มาโดยการทำสัญญารับเลี้ยงสุกร (swine production contract) เพื่อนำสุกรนั้นมาฆ่า หรือนำไปขายเพื่อไปฆ่า (swine contractor)

๓) ผู้ประกอบธุรกิจในการรับสัตว์ปีก (poultry) มาโดยการทำสัญญารับเลี้ยงสัตว์ปีก (poultry crowing arrangement) เพื่อนำสัตว์ปีกนั้นมาฆ่า หรือนำไปขายเพื่อฆ่า (live poultry dealer)

(๒) เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์

๑) ผู้ประกอบธุรกิจในการเลี้ยงสุกรตามที่ได้รับคำสั่งจากบุคคลอื่น (swine production contract grower)

๒) ผู้ประกอบธุรกิจในการเลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อนำไปให้ผู้อื่นฆ่า (poultry grower)

(๓) การกระทำที่ถือว่าผิดกฎหมาย (Section 202)

กฎหมายนี้ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑) ดำเนินการใด ๆ ที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยไม่สมเหตุสมผล

๒) ซื้อ ขาย โอน หรือรับโอนสิ่งของใด ๆ (any article) จากหรือให้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรรายอื่น อันเป็นผลให้ หรือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นหรือควบคุมราคา หรือก่อให้เกิดการผูกขาดในการรับ การซื้อ หรือการขายสิ่งของใด ๆ หรือเป็นการกีดกันทางการค้า

๓) เข้าทำธุรกิจใด ๆ หรือทำการใด ๆ อันเป็นผลให้ หรือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นหรือควบคุมราคา หรือก่อให้เกิดการผูกขาดในการรับ การซื้อ หรือการขายสิ่งของใด ๆ หรือเป็นการกีดกันทางการค้า

๔) สมคบ ตกลง หรือจัดการร่วมกับบุคคลอื่น เพื่อแบ่งเขตพื้นที่ในการประกอบธุรกิจ หรือเพื่อแบ่งโควตาการซื้อขายสิ่งของใด ๆ หรือเพื่อกระตุ้นหรือควบคุมราคา

(๔) มาตรการในการลงโทษ

ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรเห็นว่าผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรกระทำการใด ๆ ผ่าฝืนกฎหมายนี้ รัฐมนตรีอาจดำเนินการให้มีการยื่นคำร้องแจ้งข้อกล่าวหา และให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรมาให้การในกระบวนการสอบสวนได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีกำหนด เมื่อสอบสวนเสร็จหากรัฐมนตรีพบว่ามี ความผิดจริง รัฐมนตรีจะต้องทำรายงานเป็นหนังสือระบุข้อเท็จจริงที่สอบสวนได้ และมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดหยุดการกระทำที่ฝ่าฝืนนั้น คำให้การในการสอบสวนจะถูกสรุปเป็นลายลักษณ์อักษรและเก็บไว้ที่กระทรวงเกษตร ในการนี้ รัฐมนตรีอาจสั่งให้มีการปรับทางแพ่งได้ไม่เกิน ๓๒,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ ต่อการฝ่าฝืน และเมื่อพ้นระยะเวลาอุทธรณ์แล้วหรือมีการยืนยันค่าปรับดังกล่าว หากผู้ถูกปรับไม่ชำระค่าปรับ รัฐมนตรีจะต้องส่งเรื่องต่อไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการในชั้นศาลต่อไป (Section 203 และ Section 411)

นอกจากนี้ ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งรัฐมนตรีดังกล่าว ยังอาจมีโทษปรับทางอาญา และมีโทษจำคุกด้วย (Section 205 และ Section 413)

(๕) ข้อกำหนดเกี่ยวกับสัญญา

ข้อกำหนดเกี่ยวกับสัญญาที่พบในกฎหมายนี้ มีดังนี้

๑) ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกหรือผู้เลี้ยงสุกร มีสิทธิบอกเลิกสัญญารับเลี้ยงสัตว์ปีกหรือรับเลี้ยงสุกรได้ โดยการแจ้งเป็นหนังสือให้แก่ poultry dealer หรือ swine contractor ภายใน ๓ วันนับแต่วันที่สัญญาเริ่มผลใช้บังคับ หรือภายในเวลาที่กำหนดในสัญญา

สัญญาเลี้ยงสัตว์ปีกและเลี้ยงสุกร จะต้องระบุเรื่องต่อไปนี้อย่างชัดเจน

ก. สิทธิของคนเลี้ยงในการบอกเลิกสัญญา

ข. วิธีการเลิกสัญญา

ค. กำหนดระยะเวลาในการบอกเลิกสัญญา (Section 208)

(ไม่พบข้อกำหนดในทำนองนี้สำหรับสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกิจการเกษตรกับผู้เลี้ยงวัว ควาย แพะ แกะ ม้า ล่อ ลา)

๒) รัฐมนตรีจะต้องจัดให้มีการรวบรวมสัญญาซื้อขายประเภทต่าง ๆ ระหว่าง packer กับคนเลี้ยงสุกรไว้เป็นฐานข้อมูล และจะต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาประเภทต่าง ๆ นั้นให้แก่ผู้เลี้ยงสุกรหรือผู้ที่สนใจอื่น ๆ และต้องจัดให้มีการแจ้งข้อมูลแบบ real time (ถ้าเป็นไปได้) เกี่ยวกับประเภทของสัญญาที่กำลังเตรียมขึ้นโดย packer แต่ละราย ซึ่ง packer แต่ละรายมีหน้าที่ต้องส่งข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาประเภทต่าง ๆ ทั้งหมดที่ตนมีอยู่ให้กับรัฐมนตรี และรัฐมนตรีจะต้องนำข้อมูลนั้นตีพิมพ์ในรายงานประจำเดือน ซึ่งผู้เลี้ยงหมูหรือผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงได้ (Section 222) (ไม่พบข้อกำหนดในทำนองนี้สำหรับสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกิจการเกษตรกับผู้เลี้ยงสัตว์ปีกหรือผู้เลี้ยงวัว ควาย แพะ แกะ ม้า ล่อ ลา)

๓.๓ กฎหมายเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญาของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (DAR ADMINISTRATIVE ORDER NO. 09-06)

กฎหมายฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปกฎหมายที่ดินเพื่อการเกษตร ค.ศ. ๑๙๘๘ (Republic Act (R.A.) No. 6657)

(๑) ขอบเขตการใช้บังคับกฎหมาย

กฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับกับที่ดินที่ได้รับการจัดสรรภายใต้โครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรแบบสมบูรณ์ (Section 2)

(๒) ประเภทของสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา (Agribusiness Venture Arrangement (AVA))

๑) สัญญาแบบ Build-Operate-Transfer (BOT) เป็นสัญญาที่ผู้ประกอบการเป็นผู้สร้าง พัฒนา ปรับปรุง โครงสร้างขั้นพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกใช้ในการผลิต กระบวนการ และการตลาดของผลิตผลทางการเกษตร และดำเนินการในลักษณะเดียวกันด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการเอง ซึ่งผู้ประกอบการจะสามารถใช้สถานที่นั้นได้ตามระยะเวลาที่ตกลงกัน และเมื่อครบกำหนดเวลาแล้วกรรมสิทธิ์ของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกจะโอนไปยังเกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินที่การปรับปรุงและสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นตั้งอยู่ (๓.๕)

๒) สัญญากิจการร่วมค้า (Joint Venture Agreement (JVA)) เป็นสัญญาร่วมลงทุนระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการในการจัดการฟาร์ม โดยแบ่งปันผลประโยชน์กัน (๓.๙)

๓) สัญญาจ้างบริหารจัดการ (Management Contract) สัญญาบริหารจัดการฟาร์ม โดยผู้มาทำสัญญากับเกษตรกรซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดา ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท เพื่อช่วยจัดการหรือดำเนินการฟาร์ม โดยบุคคลดังกล่าวจะได้ค่าจ้าง (fixed wage) หรือส่วนแบ่ง (commission) ในการทำการเกษตร (๓.๑๒)

๔) สัญญาจัดหาตลาด (Marketing Agreement) สัญญาที่ผู้ประกอบการจัดหาตลาดผู้ซื้อผลิตผลทางการเกษตร โดยผู้ประกอบการจะได้ส่วนแบ่งจากการขายผลิตผลทางการเกษตร (commission)

๕) สัญญาผลิต (Production/Contract Growing/Growership) สัญญาที่เกษตรกรยอมรับที่จะผลิตสินค้าเกษตรที่ผู้ประกอบการซื้อตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (ปริมาณมาตรฐานคุณภาพ ราคาขาย) (๓.๑๔)

๖) สัญญาแบบผสมผสาน (Combined/Phased Implementation)

(๓) การควบคุมสัญญา (General Policies - SECTION 4)

หากสัญญามีข้อกำหนดให้โอนหรือ ให้สิทธิใช้และครอบครองที่ดิน แก่ผู้ประกอบการหรือเจ้าของที่ดินเดิม เช่น สัญญาเช่า สัญญาร่วมทุน สัญญาก่อสร้าง ใช้งาน โอนกรรมสิทธิ์ หรืออื่นๆ ต้องให้คณะกรรมการ National AVA Evaluation Committee ตรวจสอบ และให้ Provincial Agrarian Reform Coordinating Committee รับรอง และให้ Presidential Agrarian Reform Council เห็นชอบด้วย กรณีสัญญาอื่นๆ นอกจากนี้ เช่น ผลิต หรือ ขาย หรือ บริการ ที่ไม่มีการโอนหรือให้สิทธิใช้และครอบครองที่ดินกับผู้ประกอบการ ให้ National AVA Evaluation Committee เป็นผู้ตรวจสอบสัญญาโดย ไม่ต้องผ่าน Provincial Agrarian Reform Coordinating Committee รับรอง และให้ Presidential Agrarian Reform Council เห็นชอบ (๔.๕)

เพื่อรักษาสีทธิและสวัสดิการของเกษตรกร ให้ DAR (Department of Agrarian Reform) ลงนามในสัญญาด้วย โดยให้ NAEC or the AVA-Task Force (TF) at the DAR Provincial Office (DARPO) มีหน้าที่ในการตรวจสอบสัญญาแล้วแต่กรณี (๔.๖)

ในกรณีที่ที่ดินยังไม่มีมีการชำระราคาเต็มหรือยังติดข้อห้าม ๑๐ ปี (กรณีนี้เป็นข้อจำกัดตามกฎหมาย น่าจะเป็นกรณีที่เกษตรกรยังไม่ได้กรรมสิทธิ์เต็ม อาจจะเป็นที่ของรัฐอยู่) ให้ DAR Undersecretary of Policy Planning and Legal Affairs Office (PPLAO) (ระดับรองหัวหน้าสำนักงาน) หรือ Provincial Agrarian Reform Officer (เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด) ลงนามเป็นคู่สัญญา ถ้าเป็นสัญญาที่มีการโอนหรือให้สิทธิใช้และครอบครองที่ดิน ให้ระดับรองหัวหน้า ถ้าเป็นสัญญาอื่นให้เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดเป็นผู้ลงนามในสัญญา หากเป็นที่ดินประเภทอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วให้บุคคลดังกล่าวตามประเภทตามข้างต้นเพียงลงนามเป็นพยาน และให้ส่งสำเนาไปที่ Provincial Agrarian Reform Coordinating Committee ด้วย

ข้อสัญญาให้เป็นไปตามที่คู่สัญญาดตกลงกัน ส่วนการตรวจสอบให้ดูหลักการตาม Article III โดยสัญญาจะมีผลเมื่อคู่สัญญาได้รับคำรับรองสัญญา หรือเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐตามที่กำหนดได้ลงนามเป็นคู่สัญญาหรือพยาน ถ้าไม่มี สัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะ (๔.๙)

Article III Parameter for Approvint Agribusiness Venture Arrangement Contracts

(Section 6) ในการพิจารณาสัญญาต้องพิจารณาดังนี้

- สัญญา AVA ควรจะส่งเสริมความอยู่รอดทางเศรษฐกิจและให้มีกำไรในการลงทุนซึ่งประกอบด้วย (๖.๑) การจัดหาตลาดที่ชัดเจนในระยะยาว (๖.๑.๑) ความเสี่ยงที่สมเหตุสมผล (๖.๑.๒) ผลประโยชน์ที่เป็นจริงและมีอัตราผลตอบแทนที่ดึงดูด (๖.๑.๓) การมีปัจจัยการผลิตพื้นฐาน (basic facilities) ที่จำเป็นเหมาะสมในการดำเนินการ (๖.๑.๔) การมีปัจจัยการผลิต (inputs) ที่จำเป็นรวมถึงแรงงาน (๖.๑.๕) มีสภาพทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมที่จะประสบความสำเร็จในการทำ AVA (๖.๑.๖)

- การใช้บังคับกฎหมาย (๖.๒) ในสัญญาต้องไม่มีข้อยกเว้นที่ขัดกับกฎหมายนี้ และกฎหมายอื่น ๆ

- สัญญา AVA ต้องใช้เทคโนโลยี วิธี อุปกรณ์ ปัจจัยการผลิตต้องรักษาสิ่งแวดล้อม และต้องไม่ลดคุณภาพและความยั่งยืนของดินและแหล่งธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง (๖.๓)

- สัญญา AVA ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะและความสามารถในการจัดการฟาร์ม (๖.๔)

- สัญญา AVA ห้ามมีข้อกำหนดขาย หรือโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่ผู้จัดการสัญญา (management contractor) ผู้เช่า ผู้ประกอบธุรกิจ ในระหว่างที่มีสัญญา AVA หรือต่อสัญญานั้นออกไป

- สถานะการเงินของคู่สัญญา (Section 7) การพิจารณาสถานะทางการเงินของผู้ประกอบกิจการและเกษตรกร สหกรณ์ สมาคม คู่สัญญาจะต้องมีสถานะทางการเงินดีในระยะสามปีที่ผ่านมา (๗.๑) ต้องมีสถานะที่มั่นคงทางธุรกิจ มีประวัติที่ดี (๗.๒) มีเงินทุนหมุนเวียนที่เพียงพอ (๗.๓) มีข้อพิสูจน์ความสามารถในการจัดการสัญญา AVA

- การตรวจสอบสัญญา Department of Agrarian Reform (DAR) โดยสำนักงานระดับภูมิภาคหรือสำนักงานระดับจังหวัดจะต้องร่วมกับ Provincial Agrarian Reform Coordinating Committee (PARCCOM) ในการตรวจตราความก้าวหน้าและการดำเนินการของสัญญา AVAให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน Art. VII (ปัจจัยในการพิจารณาอนุมัติสัญญา AVA) โดยเมื่อมีการแจ้งล่วงหน้าไปยังคู่สัญญาแล้ว Department of Agrarian Reform (DAR) มีอำนาจในการเข้าถึงเอกสารและสถานที่ภายใต้สัญญา AVA และดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินเพื่อประเมินความก้าวหน้าในการพัฒนา การใช้ประโยชน์ ตลอดจนการดำเนินการของคู่สัญญาเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในสัญญา AVAหรือไม่ (๔.๒๓)

- การยกเลิกสัญญา คู่สัญญาผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำร้องขอยกเลิกสัญญา AVA ต่อ Provincial Agrarian Reform Officer (PARO) ได้ เมื่อมีคำแนะนำจาก AVA-Task Force (TF) ผ่าน National AVA Evaluation Committee (NAEC) หน่วยงานดังต่อไปนี้ คือ Presidential Agrarian Reform Council (PARC) หรือ PARC Executive Committee (ExCom) หรือ DAR Adjudication Board (DARAB) อาจยกเลิกสัญญา AVA นั้นได้หากมีข้อพิสูจน์โดยสมเหตุสมผลและชอบธรรมแล้วว่าสวัสดิภาพของเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ (Agrarian Reform Beneficiaries (ARBs)) นั้นไม่ได้รับการยกระดับขึ้นภายในระยะเวลา ๕ ปี นับแต่มีการดำเนินการตามสัญญา AVA หรือคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้กระทำการผิดสัญญา หรือมีเหตุตามที่บัญญัติไว้ใน Art. VIII, Sec. 19 (Revocation/Cancellation of Agribusiness Venture Arrangement Contracts) (๔.๒๔)

(๔) การควบคุมข้อสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาประเภทต่าง ๆ (Specific Policies - SECTION 5)

สัญญาการผลิต (production / contract growing / growership) / สัญญา marketing สัญญา ๓ ประเภทแรก เกษตรกรผูกพันที่จะผลิตผลผลิตอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ประกอบกิจการจะซื้อในเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า โดยเกษตรกรยังคงถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน (๕.๒) ส่วนสัญญาการตลาด (marketing) ผู้ประกอบกิจการจะเป็นผู้จัดหาตลาดหรือผู้ซื้อให้เกษตรกรโดยในสัญญาต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในสัญญาการผลิต ให้กำหนดเงื่อนไขในการขาย รวมถึง คุณภาพ ปริมาณ ราคาของผลผลิตทางการเกษตรซึ่งผู้ประกอบกิจการจะซื้อ (๕.๒.๑) โดยผู้ประกอบกิจการอาจจัดหาเทคโนโลยี หรือเครื่องมือหรือวิธีการผลิตอื่นๆ ในต้นทุนที่เหมาะสมสำหรับการผลิตตามมาตรฐาน

ที่กำหนดในสัญญา ความเสียหายที่เกิดจากการปรับมาตรฐานโดยพลการ ให้ผู้ประกอบการรับไป เว้นแต่ว่าจะได้แจ้งต่อเกษตรกรแล้วโดยทันทีถึงการปรับมาตรฐานนั้น และมีการจัดหาวิธีการที่เหมาะสมให้เกษตรกรเตรียมการ (๕.๒.๒)

หากการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่กำหนดทำให้ดินเสียหาย เกษตรกรอาจใช้วิธีการผลิตแบบอื่นที่ได้ผลเช่นเดียวกันได้ โดยให้แจ้งต่อผู้ประกอบการให้ถูกต้อง (๕.๒.๓)

ให้คู่สัญญาตกลงกันกำหนดตารางกำหนดการหักลดต้นทุนหรือมูลค่าการใช้เทคโนโลยี เครื่องมือ ต่างๆ ที่ผู้ประกอบการจัดหาให้ และกำหนดในสัญญาให้ชัดเจน (๕.๒.๔)

ผู้ประกอบการอาจปฏิเสธผลผลิตที่ไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยเกษตรกรเป็นผู้รับความเสี่ยง นอกจากว่าการที่ผลผลิตไม่ได้มาตรฐานเป็นผลมาจากเทคโนโลยี เครื่องมือ หรือสิ่งผู้ประกอบการจัดหาให้ (๕.๒.๕)

ในการทำประกันความเสียหาย ให้คู่สัญญาได้รับประโยชน์จากการทำประกันสำหรับกรณีที่เกิดผลผลิตไม่ได้มาตรฐานโดยเกิดจากเหตุสุดวิสัย หากเป็นสัญญาผลิต ให้เก็บเบี้ยประกันจากคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ส่วนกรณีสัญญาการตลาด ให้เกษตรกรจ่ายเบี้ยประกัน (๕.๒.๖)

หากผลผลิตมีปริมาณเกินกว่าที่กำหนดในสัญญา เกษตรกรอาจขายผลผลิตส่วนเกินให้ผู้ซื้อรายอื่นได้ โดยให้สิทธิผู้ประกอบการคู่สัญญาปฏิเสธได้ก่อน รายได้จากการขายส่วนเกินให้เป็นของเกษตรกร (๕.๒.๗)

สัญญาให้กำหนดวิธีการทบทวนราคา รวมถึงราคา ต้นทุนหลังการเก็บเกี่ยว และค่าการตลาด โดยคำนึงถึงหลักปฏิบัติในแต่ละอุตสาหกรรม ราคาตลาด และเงื่อนไขอื่นๆ ที่เหมาะสม (๕.๒.๘)

ผู้ประกอบการหรือผู้ซื้อ เป็นผู้รับผิดชอบในการชำระค่าผลผลิต และการจ่ายล่วงหน้า (๕.๒.๙)

ในกรณีที่ผู้ประกอบการมอบสิทธิการตลาดแก่ผู้อื่น ให้แจ้งต่อเกษตรกรเป็นลายลักษณ์อักษร และรับรองว่าผู้รับโอนจะทำตามเงื่อนไขตามสัญญาเดิม และให้ส่งสำเนาการรับรองอย่างเป็นทางการดังกล่าวต่อ AVA-TF ด้วย (หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบสัญญา) (๕.๒.๑๐)

(๕) การระงับข้อพิพาท

๑) โดยหลักทั่วไปการไกล่เกลี่ยโดยสมัครใจจะถูกนำมาใช้เป็นลำดับแรกในการระงับข้อพิพาทซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามสัญญา AVA ซึ่งสัญญา AVA นั้นจะต้องกำหนดว่าข้อพิพาทใดซึ่งเกิดจากการปฏิบัติตามสัญญา AVA จะต้องถูกระงับโดยการไกล่เกลี่ย ถ้าไม่สำเร็จให้ระงับโดยการอนุญาโตตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ อนึ่ง สัญญา AVA นั้นจะต้องกำหนดเรื่องความยินยอมของคู่สัญญาไว้ล่วงหน้าในการมอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการเมื่อจำเป็นต้องใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการ

๒) ในกระบวนการไกล่เกลี่ย Provincial Agrarian Reform Officer (PARO) หรือผู้แทนที่ได้รับการแต่งตั้งจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีจะต้องระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาต่อรองตามที่บัญญัติไว้ใน (๔.๒๒)

๓) ถ้าคู่กรณีไม่สามารถระงับข้อพิพาทได้โดยการไกล่เกลี่ยโดยสมัครใจ คู่กรณีได้รับความเสียหายอาจยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ได้

๔) ในกรณีที่ข้อพิพาทยังคงไม่สามารถระงับได้ ให้นำเรื่องดังกล่าวไประงับข้อพิพาทยังหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

๔.๑) DAR Adjudication Board (DARAB) ในกรณีที่เกี่ยวกับการตีความและการบังคับตามสัญญา AVA

๔.๒) Securities and Exchange Commission (SEC) ในกรณีที่เกี่ยวกับบทบัญญัติใน Corporation Code of the Philippines และ the Securities Regulation Code

๔.๓) Regional Trial Court (RTC) ในกรณีที่อยู่ในเขตอำนาจตาม Section 5.2 of R.A. No. 8799 หรือ the Securities Regulations Code

๔.๔) Cooperative Development Authority (CDA) ในกรณีที่เกี่ยวกับข้อพิพาทภายในสหกรณ์

๔.๕) National Labor Relations Commission (NLRC) ในกรณีที่เกี่ยวกับข้อพิพาทด้านแรงงาน

๕) หากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ยังไม่สามารถระงับข้อพิพาทได้ ให้เข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

๓.๔ รายงานของคณะกรรมการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เห็นควรให้มีร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. โดยมีหลักการสรุปได้ ดังนี้

(๑) การกำกับระบบเกษตรพันธสัญญา

๑) ให้รัฐมนตรีออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพื้นที่ควบคุมหรือส่งเสริมสำหรับการผลิตสินค้าและบริการทางการเกษตร กำหนดรายละเอียดของลักษณะ ประเภท หรือชนิดของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิตหรือสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตอันจำเป็น ตลอดจนกำหนดรูปแบบของสัญญา

๒) กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต้องทำเอกสารสำหรับการชี้ชวนซึ่งมีข้อมูลตามที่กำหนดให้แก่เกษตรกรก่อนการทำสัญญา หากไม่ทำหรือไม่ถูกต้องและก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญ ให้สัญญาเป็นโมฆะ

๓) กำหนดลักษณะของข้อตกลงที่หากมีในสัญญาให้ถือเป็นโมฆะ

๔) กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่ประสงค์จะทำสัญญาผลิตสินค้าและบริการทางการเกษตรต้องจดทะเบียนการประกอบธุรกิจทางการเกษตรต่อสำนักงานเกษตรจังหวัด และต้องนำสัญญาผลิตสินค้าหรือบริการทางการเกษตรไปจดทะเบียนต่อสำนักงานเกษตรจังหวัด ดังกล่าวภายในสิบวันนับแต่วันทำสัญญา

๕) กำหนดให้สัญญาต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องกำหนดไว้ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของคู่สัญญา โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรมีหน้าที่และความรับผิดชอบของการทำประกันภัยผลผลิตภายใต้สัญญา และให้กำหนดไว้ในสัญญาโดยความเห็นชอบของคู่สัญญา โดยชัดแจ้ง เกี่ยวกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการผลิตของฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด มาตรฐานของลักษณะ ประเภท หรือชนิดของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์และพันธุ์สัตว์น้ำอาหาร ยา และปัจจัยการผลิต สารเคมี เครื่องมืออุปกรณ์หรือสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตสินค้า

และการบริการทางการเกษตร ราคาตลาดสำหรับการรับซื้อหรือค่าจ้าง และการชำระเงินตลอดจน กำหนดเวลาของสัญญา และเงื่อนไขการบอกเลิกสัญญา มิฉะนั้น ถือว่าสัญญาเป็นโมฆะ

๖) กำหนดให้ข้อกำหนดและเงื่อนไขในสัญญาผลิตสินค้าและบริการทางการเกษตร ที่ให้เกษตรกรต้องรับผิดชอบในสัญญาแม้เกิดเหตุสุดวิสัย หรือสาธารณภัยอันไม่อาจจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ และก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการผลิตหรือต่อผลผลิต ให้ถือว่าข้อสัญญาส่วนนั้นเป็นโมฆะ

(๒) การระงับข้อพิพาท

๑) กำหนดให้มีคณะกรรมการระงับข้อพิพาทขึ้นในแต่ละจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

๒) ในระหว่างการระงับข้อพิพาทห้ามมิให้คู่สัญญาชะลอ ระวังหรือยุติการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญา หรือหยุดการส่งมอบปัจจัยการผลิต ที่จะเป็นการเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม และห้ามทำข้อตกลงที่เพิ่มเติมหรือแก้ไขเพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับความเสี่ยงภัยรับภาระ หรือมีหน้าที่เพิ่มเติมแต่เพียงลำพังโดยไม่มีค่าตอบแทนในระดับที่เทียบเท่ากันได้ในทางเศรษฐกิจ

๓) ในกรณีมีการร้องเรียนกล่าวโทษพฤติกรรมที่เอาเปรียบเกษตรกรอย่างไม่เป็นธรรมของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่มีเขตพื้นที่ทำการผลิตสินค้าและบริการทางการเกษตรในจังหวัดใด ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการจังหวัดนั้นมีอำนาจในการออกคำสั่งให้คู่สัญญาหรือบุคคลใดส่งมอบเอกสาร ให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารหรือหลักฐานอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณา ในเวลาที่กำหนดก็ได้ และหากคณะกรรมการได้พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง แล้วมีมติด้วยเสียงข้างมากว่าผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรรายนั้นมีพฤติกรรมที่เอาเปรียบเกษตรกรอย่างไม่เป็นธรรมตามที่ถูกร้องเรียน ให้คณะกรรมการมีอำนาจในการทำความเข้าใจไปยังหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการแก้ไขปัญหา และรายงานชื่อผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่มีพฤติกรรมที่เอาเปรียบเกษตรกรอย่างไม่เป็นธรรมดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจดทะเบียนให้พิจารณา ดำเนินการเพิกถอนการจดทะเบียนผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรรายนั้น

บทกำหนดโทษ

กำหนดโทษทางอาญาสำหรับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้